

El teu proper guia espiritual serà una intel·ligència artificial (ressenya d'Informatique céleste de Mark Alizart, 2/3)

quaderndelesidees.press/el-teu-proper-guia-espiritual-sera-una-intel·ligencia-artificial-ressenya-dinformatique-celeste-de-mark-alizart-23/

September 17, 2017

Foto: *Una representació medieval de l'esperit: Beato Angelico, L'Anunciació (c. 1430, cc wikipedia commons).*

Prossegueixo aquí una lectura i comentari d'un llibre recentment editat per les Presses Universitaires de France, el títol del qual es podria traduir per *Informàtica celestial*. La primera part (*Quadern 209*) explicava com, segons Alizart, el filòsof Hegel s'havia avançat a la ciència del segle XXI amb una «metafísica de la informació». Hegel s'anticipa a la física quàntica quan diu que la matèria està feta d'informació; s'anticipa a la relativitat quan defineix el temps i l'espai com a potències; i a la termodinàmica quan teoritza la identitat de l'ordre i de la informació. La filosofia de Hegel sosté que l'univers té una història, i que aquesta és la història de com la informació es materialitza i s'organitza: crea partícules elementals, àtoms, molècules, masses, estructures, cossos, vegetals, animals. Al terme d'aquest procés acaba creant un animal conscient, que primer és conscient d'ell mateix, seguidament es desperta a la consciència d'allò que l'envolta, i acaba sent consciència global d'ell mateix dins el món i com una part del tot. El que els lectors de Hegel no podien veure, ni durant el segle XIX ni durant el XX, i que en canvi un home del segle XXI com Alizart veu molt bé, és que aquesta visió del món defineix una fusió de la cosmo física (la ciència que posa les teories sobre el cosmos a prova de l'experiència) i de la metafísica (la branca de la filosofia que pregunta sobre el sentit d'aquest cosmos).

1. Viure segons l'Esperit

«El segle XXI serà espiritual, Malraux tenia raó. Però serà espiritual perquè serà el segle de l'Esperit, no pas el de la religió. És a dir, el segle de la informàtica. (...). Sols la informàtica ha de complir la promesa escatològica comuna a les grans utopies i les grans religions: el d'una reconciliació entre les paraules i les coses, entre els vius i els morts, entre els éssers humans i els no-humans. Sols la informàtica, sobretot, en dona la fórmula exacta: la reconciliació no consisteix en la dissolució del Jo en la unitat indiferenciada d'un Tot amb qui m'hauria retrobat —això és la Substància indiferent i totalitzant de la metafísica—. És una conciliació que només [pot funcionar] mitjançant la revelació d'un mateix com a Subjecte. (...) Aquí és on la informàtica consuma la religió (...). Quan els Pares de l'Església inventen una tercera persona en Déu, l'Esperit Sant, que no és altre que l'autoconsciència de Déu en nosaltres, i que Pau descriu aquesta tercera persona com “la vida”, ja s'està apropant a aquesta veritat. (...) De la mateixa manera, quan Pau digui amb raó que els manaments més sagrats, tant si s'és cristià com si no, és viure un mateix “en l'Esperit” (...). Viure en l'Esperit és viure perquè creixi la consciència d'un mateix sobre l'univers, perquè creixi la informació global, que augmenti en extensió i quantitat, de manera que neixi l'univers, que el món es doni naixement a si mateix després d'arribar la seva consciència de si en nosaltres.» (Conclusió: «Vivit»)

El lector ateu es molestarà per aquest llenguatge pseudomodern que segueix sent terriblement cristià en el fons, i estarà intrigat per aquesta separació definitiva entre la ment i la religió. El lector creient estarà intrigat en descobrir que el missatge de la religió és encara més «universal» del que potser s'imaginava, i alhora molest de llegir coses com «la informàtica consuma la religió». Hi ha molt per criticar en aquesta conclusió, i en el llibre en general, però hi ha també molt per entendre, i hem de començar per aquí.

L'esperit és una consciència. Tota la filosofia de Hegel, que Alizart reprèn i perllonga, es fonamenta en la idea que l'ésser humà és un ésser espiritual, perquè és conscient d'ell mateix com a part de l'univers, però que aquesta situació és un patiment perquè també és conscient que ell és l'únic ésser en tot l'univers, que és conscient d'ell mateix i de l'univers. L'ésser humà descobreix que la consciència el separa i l'allunya de la resta de la naturalesa, i pateix. És per aquesta raó que en la vida d'un individu el moment d'aquest descobriment s'anomena *adolescència*, perquè és un moment de dol: quan érem infants el món ens semblava una unitat tranquil·la i senzilla. Amb l'adolescència

ens adonem que aquesta unitat és una il·lusió, i la bella espontaneïtat infantil explota en mil trossos, i causa

Foto: *Gustave Doré, La Caiguda de Lucifer (1866).*

sofriments i revoltes. Les religions proporcionen una resposta a aquest sofriment: «viure segons l'Esperit» és viure i fins i tot trobar la felicitat dins aquest estat de consciència. En tindríem prou amb acceptar la idea que som part d'un Tot. D'aquest Tot, els Pares de l'Església cristiana en diuen Déu, i pels cristians viure segons l'Esperit (que és el més important manament de la Nova Aliança) consisteix a integrar la consciència que tots formem part de Déu, o millor dit, que en *som* una part. L'adolescència és una crisi, i l'ésser humà només es realitza plenament quan l'ha superada, i quan s'adona que el que separa l'univers, en el fons no és la seva consciència, sinó simplement la tendència natural d'aquesta consciència a imaginar-se *alfa* i *omega* de tot. El que els antics grecs i nosaltres els moderns en diem *ego*, els hindús *ahamkara* i cristians *pecat*, és la repetició del gest original de Lucifer. Lucifer és l'àngel que no entén que ell és part de Déu: és un adolescent que se sent sol i veu el món sofrir i s'encarrega de trobar una solució que el seu ego li fa jutjar millor que totes les altres. És el mateix gest d'Adam quan es va pensar que les coses li anirien millor si les descobria per si mateix. És un gest que Hegel interpreta com un divorci, una separació, que és la causa de la desgràcia de la nostra consciència. La història universal de Hegel és la història d'una llarga, difícil i dolorosa reconciliació de la nostra consciència personal amb l'univers: una llarga història de fracassos, però on cada fracàs ens deixa una mica més a prop de la meta final. L'Esperit, amb majúscula, és la reconciliació en si. El filòsof alemany va afirmar que el cristianisme és l'única religió que ha aconseguit explicar adequadament aquesta història: al principi hi hagué l'esperit pur, i va crear el món, és a dir, es va convertir en món, literalment. El Gènesi explica com Déu va esdevenir el material de la Creació: es va convertir en llum, aire, aigua, terra, foc. La corona d'aquesta dispersió és Adam (*Adm*, que significa 'humà' en la majoria de llengües semítiques). Només ell pot tornar a ajuntar l'univers i la consciència, la natura i l'esperit. És responsabilitat «universal» de la humanitat aconseguir aquesta reconciliació, aquest final feliç de la història en la qual l'Esperit tornarà en si mateix. Tot i que les coses no van per si mateixes, perquè la humanitat no veu el final del pla diví: els camins del Senyor li semblen impenetrables. Necessitem que l'Esperit es faci Paraula, que cridi a la consciència. La Paraula ho ha intentat tot per mostrar a la humanitat el camí de la reconciliació, que és també el camí a la pròpia felicitat: Càstig, Profecia, Llei, Manament, Encarnació, Crucifixió, Pastoral, Inquisició. Hegel assenyala que en el catolicisme, aquesta crida a la unitat «roman fora de la consciència dels cristians», ja que espera que les campanes el cridin per anar a combregar. Li sembla més autèntica la fe luterana que insistia en la crida interna. Hegel era alemany.

Marc Alizart reprèn d'alguna manera aquesta forma de pensar en el lloc on Hegel l'havia deixada, i proposa aquesta idea: en última instància, és tota la religió cristiana, i generalment totes les religions, que criden des de fora a la consciència dels éssers humans: «fes això, no facis allò». La religió ha estat capaç de plantejar un propòsit, de fer-ne l'*storytelling*, però no ha aconseguit assolir-lo, i tractant de forçar les

consciències s'ha acabat alienant una part cada vegada més gran de la humanitat. La informàtica realitza allò que la religió havia estat capaç d'imaginar: l'Esperit, és a dir, la unitat de l'univers i de la consciència, o la consciència de l'univers com un tot conscient de si mateix, s'esta produint. Va començar amb eines per descriure el món i per actuar sobre ell. Aquesta consciència es va anar desenvolupant fins que va prendre la forma del coneixement que l'univers és un tot (amb Tales a Jònia), i que en forma part (amb els Essenis del Pròxim Orient, o més a l'Est amb el Buda). La necessitat de viure d'acord amb aquesta consciència (requisits filosòfics o religiosos); més endavant, la veritable comprensió d'aquesta unitat (la física contemporània) i la finalització de la unitat, finalment, amb la informàtica que ens permet produir, aquí, en aquest planeta, una imatge cada vegada més acurada de l'univers. Cal repetir (cf. *Quadern 209*) que per Alizart la informàtica no es restringeix a la computació electrònica: «La informàtica és el nom d'aquest coneixement del caràcter unitari de la substància del món. Tan bon punt l'home esdevé capaç d'entendre'l, tant bon punt el seu món es comença a poblar de màquines capaces de tractar la informació, la seva consciència de si mateix accedeix a una nova etapa d'universalitat: realment és la consciència del mateix Univers. L'home comparteix amb les seves màquines una consciència que és la consciència de la mateixa matèria» (Introducció: «To bit or not to bit»).

2. Déu, és a dir, l'ordinador

«La idea que l'ordinador és un déu, o millor dit, que Déu mateix és un ordinador, és gairebé tan antiga com la informàtica. La veiem en l'assaig fundador de la cibernètica, *God and Golem* de Norbert Wiener, subtítulat "Sobre alguns punts de col·lisió entre la cibernètica i la religió", i en la novel·la 2001, *una odissea a l'espai* d'Arthur C. Clarke, adaptada per Stanley Kubrick. Aquesta idea va causar furor entre els moviments *techohippies* de la dècada de 1970 i continua tenint una gran influència en la cultura *ciberpunk*. No obstant això, sempre ha mancat una filosofia per donar suport a aquesta intuïció, que habitualment passa per ingènua i idealista o fetitxista. Falta una ontologia digital que sigui capaç de dir el que pot la informàtica» (Introducció: «Teosoftware»).

L'ontologia és la part de la metafísica que es pregunta coses com ara què vol dir ésser, o si és el mateix que *existir*, o no, i si no, què precedeix què. Ha elaborat conceptes com *substància* o *essència* per intentar respondre aquestes preguntes. Nietzsche va dedicar la seva vida conscient a desmuntar aquests conceptes i a escriure que les essències i les

Foto: *Deu i Golem SA*, assaig de Norbert Wiener, 1964.

substàncies només existeixen en la ment de qui les imagina: en realitat el món és un flux etern on tot transita i res subsisteix. La gran disputa que va iniciar es va limitar al camp de la filosofia, ja que a la física contemporània li faltava ben poc per començar a *demonstrar* que els components fonamentals de l'univers no són fixos sinó transitoris, i pitjor encara, només *probables* (vegeu *Quadern 209*). L'ontologia s'havia construït sobre els fonaments bastits per Parmènides: «les coses que són, són, i les que no són, no són. Qualsevol altra afirmació és una bestiesa», i vet aquí que al final hem descobert que és justament «l'altra afirmació» que té més sentit i més realitat: les coses que són, com per exemple aquesta revista, estan fetes d'àtoms formats per nuclis i electrons que al seu torn estan formats per... probabilitats que una energia determinada es faci sentir localment. Qualsevol ésser macroscòpic és, així doncs, un cúmulo de probabilitats elementals, però un cúmulo tan gegantí de trilions de trilions de probabilitats, que la probabilitat desapareix i dona pas a una regularitat. No és cap màgia, és la mateixa llei de les probabilitats: no es pot predir el resultat d'un dau, però sí la suma de milions de daus. I si són bilions de bilions, el resultat serà gairebé sempre el mateix, amb diferències infinitesimals i imperceptibles. D'aquí ve la il·lusió de la permanència.

A on va tot això? La intenció d'Alizart és reconciliar ambdós adversaris de la disputa (els que creuen en la substància, de Parmènides a Sant Tomàs, contra els que no, d'Heràclit a Deleuze). «Cal una ontologia digital» significa per començar que cal una ontologia *nova*: cal desfer-se d'una vegada per totes de la idea de substància. En realitat tot flueix i no ens banyem mai dues vegades en el mateix riu, no només perquè l'aigua se'n va, sinó també perquè avui sabem que renovem la totalitat de les cèl·lules del nostre cos en un cicle de 15 anys, i que la majoria de les que componen el cos de qualsevol de nosaltres tenen menys de 10 anys. Potser seria hora d'adequar la nostra filosofia al que sabem. Potser caldria fins i tot, diu en una altra tesi polèmica (la informàtica consuma la religió i la filosofia), que els filòsofs callin i deixin el pas als *informàtics*, perquè aquests han entès perfectament una cosa que els filòsofs no veuen o no entenen des de fa 2.500 anys, des que Parmènides i Heràclit van iniciar la seva disputa. Parmènides diu: «o s'és o no s'és, i qualsevol altre llenguatge és inconsistent». Heràclit diu «les coses a la vegada són i no són, i només en la imaginació dels necis són blanques o negres». Els informàtics diuen: Parmènides té raó, o és I o és O, no hi ha cap altra possibilitat, però Heràclit té raó, aquesta no és la realitat, només és un llenguatge. Però Parmènides té raó, amb un

Foto: William de Brailes, *Els 2 primers dies de la creació* (c 1230, licència cc).

llenguatge que només diu «ser / no ser» (i que s'escriu II000I, oIII00, II000I, etc.) hom pot arribar molt lluny sobre el camí de la veritat, mentre que amb el llenguatge semipoètic del senyor Heràclit ens enfanguem fàcilment en discussions estèrils. Però Heràclit té raó, aquest llenguatge només ens podrà donar accés a la veritat del món si s'accepta, per senzill que sigui, que és un llenguatge i que el món no és així com ell el descriu. Però si abandona la seva pretensió d'*explicar*, i en comptes d'això comença a *modelitzar*, llavors i només llavors podrà desplegar la seva senzillesa explicativa dins la complexitat del món, fins que puguem entendre les coses més petites i les més grans, les més properes i les més llunyanes. I l'esperit entendrà per fi la natura, i serà la reunió de l'Esperit dispersat en la Creació que cantaven els profetes. I a Mark Alizart li sembla que això mateix és el que ja s'ha començat a produir davant dels nostres ulls, i que la religió, la filosofia, i en el fons totes les formes tradicionals d'espiritualitat, les més antigues i les més noves, les més religioses i les més laiques, han de pensar molt seriosament què pretenen i què ofereixen, davant d'aquest món que sabem incert, complex, canviant, caòtic, però que les matemàtiques del caos i els ordinadors quàntics ens permeten entendre cada vegada millor.

«El propòsit de l'Esperit és exterioritzar l'Esperit en una forma que escapa de la mort, la informació pura, l'eina-llenguatge. La informatització permet augmentar significativament la memòria d'aquest llenguatge mitjançant la seva externalització en uns suports d'alta capacitat d'emmagatzematge. Per tant, augmenta especialment la densitat humana, el seu grau de realitat. També millora la seva projecció horitzontal vers altres ments. Fa les relacions més fluïdes, multiplica els contactes, facilita les comunicacions interpersonals. Finalment, fa mutar el mateix llenguatge, el món simbòlic que és i en què l'Esperit ha trobat la seva casa, aquelles ficcions on passeja, per fi alliberat de tot. Aquest món esdevé efectivament un món: el virtual.» (Capítol 8, «Ecologia sintètica»).

SÉBASTIEN BAUER

Sébastien Bauer

França, 1972. Membre del Consell de Redacció des del n°205. Director des del n°209. Professor associat a la Toulouse Business School, ha creat i coordina un programa de creació d'start-ups amb impacte social i mediambiental anomenat Social Innovation and Change. També ensenya filosofia i antropologia del management.

